

Posudek rigorózní práce

Mgr. Ing. Daniela Váni, Ph.D.:

Regulace bankovníctví a záměry hospodářské politiky v Československu do roku 1924

Právní rámec, v němž se uskutečňuje podnikání, byl a je bezesporu hoden rozsáhlých podrobných výzkumů. V současnosti se širokém rozsahu stal tento výzkum vlastně i základem jednoho z názorových proudů ekonomie, a to proud nazývaného Nová institucionální ekonomie.

V tomto kontextu je nutno vnímat předkládanou práci jako jeden z příspěvků do nynější diskuse nejev v rámci hospodářských ději, ale v rámci ekonomie jako teoretické disciplíny.

Tématem předkládané práce jsou jednak reakce československé vlády v letech 1923 až 1924 na nastalé potíže bankovníctví a jednak záměry české politické reprezentace (v roce 1918) a československých vlád (v letech 1918 až 1925) vůči hospodářství a jeho regulaci, resp. směřování státní hospodářské politiky.

Práce je rozdělena do čtyř ucelených textových částí: Úvodu, části pojednávající o československém bankovníctví a jeho regulaci, části zabývající se hospodářsko-politickými záměry československých vlád v období od roku 1918 do roku 1924 a závěru, přičemž pátou částí je seznam použitých pramenů a literatury.

V Úvodu autor nejprve nastiňuje důvody svého výzkumu a připomíná jeho aktuální konotace, tj. provázanost s nedávnými bankovními krizemi a následně stručně přibližuje hospodářský vývoj střední Evropy na počátku 20. let 20. století. V této části je také podán stručný přehled pramenů vydaných a nevydaných a zásadní literatury, s nimiž autor pracoval. V této souvislosti si dovoluje recenzent upozornit, že stenografické protokoly je vhodnější řadit spíše k pramenům vydaným.

Druhou část je možno považovat za stěžejní. Nejprve je v ní popsán vývoj československých komerčních bank přibližně od poloviny 19. století do roku 1923, přičemž nejvíce pozornosti věnuje autor logicky letům 1918 až 1923. V druhém oddíle této části zaujmou autorova zjištění, že už a jaře 1923 se rozhodlo ministerstvo financí legislativně řešit nastalou situaci v bankovním sektoru a že inspirací k některým z připravovaných norem byly zákony Německé říše z poloviny 90. let 19. století. Nabízí se v této souvislosti totiž možnosti dalšího výzkumu v oblasti ekonomie, potažmo hospodářských dějin, a to nakolik má kapitálová a hospodářská síla říšskoněmeckých bank, patrná ve střední a jihovýchodní Evropě po roce 1900, spojitost s normami regulujícími bankovní podnikání v Německu od poloviny 90. let 19. století. Zřejmě omylem zde autor v textu na s. 14 u fondu Předsednictvo ministerské rady použil výraz archiv. Zajímavou a z hlediska dějin správy a legislativních procesů velmi přínosnou skutečností je autorovo zjištění, že norma byla připravovaná jako souborná ministerstvem financí už v roce 1923, ale předložena parlamentu byla v roce 1924 v podobě několika zákonů. Přínosné je rovněž autorovo upozornění na to, že ministerstvo financí

muselo na jedné straně zajistit, aby banky, které se dostaly do potíží svým případným pádem, nerozkolísaly celý bankovní sektor a na druhé straně, aby je ono zajištění přes pojišťování vkladů nevedlo banky a ostatní úvěrové instituce k riskantnímu počínání. S takřka stejnými názory na to, co pojišťování vkladů přinese, se setkáváme totiž v ekonomické publicistice i odborných pracích i dnes. Obdobně přínosné je autorova analýza motivů vedoucích k regulaci přijímání vkladů. Popis a analýza připomínek jednotlivých ministerstev a úřadů pěkně ukazuje, jak na přijímaných normách byly tyto instituce zainteresovány a jako odborně zaměřený a vyškolený personál v nich působil. Za drobné opomenutí je ovšem možno nutně považovat, že není jmenovitě uvedeno, jak který ministr o předlohách hlasoval a celkové vyznění této části poněkud narušuje i to, že není výslovně uvedeno, od kdy, v jaké podobě a vlastně i které zákony, jejichž předlohy byly autorem analyzovány, platily.

Třetí část je ke stěžejní části druhé komplementární, ale velmi přínosnou právě doplněním. Jsou v ní naštěstí, protože její název je mírně zavádějící, zkoumány nikoli záměry vlád, ale vlastně oficiálně představené záměry českých a československých politických předáků v hospodářsko-politické oblasti. Nejprve totiž autor analyzoval národním výborem připravovaný hospodářský zákon a posléze se věnoval rozboru vládních prohlášení. Z autorova zkoumání vyplývá, že vlastně žádná z vlád, nemluvě již o národním výboru, se nevěnovala řešení bankovní krize. A to včetně první vlády Antonína Švehly, jejíž hospodářsko-politický program hodnotí autor oprávněně jako nejpropracovanější. Naskytá se tak obecnější otázka, zda jsou vlády – a odborníci – s to odhadnout vždy a s dostatečným předstihem blížící se hospodářské potíže, jejich míru a příčiny. V případě Československa v letech 1918 až 1924 tomu tak podle autorových zjištění zřejmě nijak často nebylo.

Nelze však zcela souhlasit s autorovým tvrzením na s. 83, že v roce 1918 a 1919 bylo důvodem toho, že Jaroslav Preiss se nestal ministrem financí pro jeho nezastupitelnost při převodu velkých průmyslových koncernů z Vídně do Prahy, protože legislativní rámec pro nostrifikace byl dotvořen v roce 1921 a ona samotná trvala mnohem déle – až do druhé poloviny 20. let. Hovořit o zahraničním obchodu země v na s. 106 kontextu programového prohlášení druhé vlády Vlastimila Tusara, dále na s. 115 v případě úřednické vlády Jana Černého a nástupu Aloise Rašína do funkce ministra financí a rovněž na s. 119 v případě první vlády Antonína Švehly a státního rozpočtu je poněkud zavádějící, protože se obé týkalo jednoznačně státu jako celku, nikoli v této době přežívajících zemí. Oboje ovšem zásadně nenarušuje a nezpochybňuje autorovy celkové závěry.

Z hlediska stylistického je patrné, že autor pracoval s vydanými, a především zřejmě nevydanými, prameny tak intenzivně, že v některých pasážích ovlivnily autorem používané výrazivo. Rovněž se autor nevyvaroval některých gramatických a pravopisných chyb, z nichž je nutné uvést jako pars pro toto na s. 26 použitý výraz *osmy denní*.

Za jisté opomenutí lze považovat, že v odkazech č. 205 až 222 a v seznamu použitých pramenů nebylo vysvětleno, proč autorovo odkazování na fond Předsednictvo ministerské rady jako fond uložený v Státním ústředním archiv (SÚA) je v zásadě přijatelné, ačkoliv tento fond se nyní nachází Národním archiv. V případě zpřístupnění textu jeho publikací širší veřejnosti doporučuji v poznámkách upozornit právě na skutečnost, že Národní archiv je nástupcem Státního ústředního archivu a že zkoumané fondy v něm byly kdysi uloženy.

Rigorózní práci celkově
doporučuji k obhajobě.

V Praze 12. dubna 2016

PhDr. Pavel Dufek, Ph.D.